

ROND HET PAARDENSPEL.

150 jaar circus in 's-Hertogenbosch

deel 2: de Programma's nader belicht.

Rond het paardenspel.

DE PROGRAMMA'S NADER BELICHT.

We kregen het aanbod van de Katholieke Universiteit Brabant (K.U.B.) te Tilburg om daar in een aantal jaargangen van de aanwezige dagbladen te zoeken naar gegevens over circussen welke 's-Hertogenbosch in de periode van 1800-1950 bezocht hebben. We hebben dit aanbod met beide handen aangegrepen. Het was een buitenkansje. Om het in circustermen uit te drukken: "de voorstelling was uitverkocht", maar doordat het hooggeeerde publiek verzocht werd "in te schuiven" kregen wij alsnog de gelegenheid de uitvoeringen via de dagbladen mee te maken.

We hebben geprobeerd aan de hand van de jaartallen uit het eerste deel van onze beschouwing in de gelijk lopende jaargangen van het dagblad "Het Huisgezin" e.a. de betreffende advertenties c.q. recensies op te zoeken. We zijn er niet helemaal in geslaagd. Om te beginnen ontbraken ook hier door technische mankementen een deel van de jaargangen 1825-1829, 1882, 1887, 1897-1900 en 1914 (gedeeltelijk).

De zekerheid dat het betreffende circus ook gebruik heeft gemaakt van zijn aangevraagde vergunning zou een advertentie of een recensie in de krant kunnen zijn. Zou, want niet iedere directie heeft van dit medium gebruik gemaakt. Er waren ook nog andere middelen van reclame. We denken aan de grote aanplakbiljetten op de speciaal geplaatste schuttingen; de strooibiljetten; en het reclame lopen van mens en dier waarbij we met name noemen de "Tour de Ville".

De grotere ondernemingen maakten vrijwel altijd gebruik van alle hier genoemde mogelijkheden. De kleinere bedrijven beperkten zich dikwijls tot het uitreiken van strooibiljetten door een of meerdere artiesten.

Een ander probleem dat we tegen gekomen zijn, was de tekst betreffende de aanvraag voor de vergunning. Omschreef men deze als "een verzoek om een vergunning tot het plaatsen van een tent", dan werd er veelal vanuit gegaan dat het om een circus ging. Bij een aantal aanvragen voor het plaatsen van zulke tenten (voornamelijk op kermissen) ging het om ondernemingen waar alleen dieren als kijkobject ten toon werden gesteld, danwel een varieté-programma werd vertoond.

Nog een ander probleem was dat de naam waarop de vergunning werd aangevraagd anders luidde dan de naam van de onderneming waaronder werd opgetreden.

We hebben in dezelfde volgorde als de jaartallen uit het eerste deel van onze beschouwing nu onze programma's op een rijtje

gezet.

Het liedje:

vooruit, vooruit, Mina, het is kermis in Den Bosch, ja,
ja.

is een wijsje, dat nog steeds bekend is, vooral ook, omdat de kermis in Den Bosch zich nog steeds heeft weten te handhaven. Vroeger had onze stad zelfs twee kermissen per jaar: in juni en de St. Nicolaaskermis in december.

Er moeten veel attracties gestaan hebben, want hoe uitgebreider de berichtgeving in de kranten wordt, hoe meer we aan de weet komen over de bezetting van de Grote Markt, Veemarkt (kard. van Rossumplein), de Esplanade (Citadel).

Vanaf het begin was er plaats voor tenten waarin een vorm van circus werd vertoond.

Later, toen het circus volwassen geworden was, heeft het zich los gemaakt van het eigenlijke kermisgebeuren. Maar zelfs tot in dertiger jaren van deze eeuw was er nog regelmatige varieté te zien op de bossche kermis.

Laten we ons, zo rond 1800 in het kermisgewoel storten, of er iets kunnen ontdekken, dat onze circus-belangstelling opwekt.

1775.In de 's-Hertogenbossche (dinsdagse/vrijdagse) courant van 1775 komen we eerste gegevens hieromtrent tegen.

In dat jaar bepalen de Magistraat en de Gezworenen van de stad 's-Hertogenbosch, dat voor toewijzing van een standplaats op de Kermis/Jaarmarkt de loting zal worden ingevoerd.

Op de eerste lotingsdag mogen meedoen de ingezetenen van de Stad. Bij de tweede loting worden de overgebleven plaatsen door de Bossche Markt meester Hubert onder vreemdelingen verdeeld. Er worden niet toegelaten: personen in het bezit van vreemd schoenmakerswerk en platte lande gemaakt. Vrijgesteld van loting zijn: Spieghele en Houtkramen en de Kramen van vier stuivers.

In de betreffende uitgave van het plaatselijk dagblad wordt aandacht gevraagd voor het Phenomeen van de Zeemeermin welke gevangen is in de Archipel en hier te zien is. Zij is van boven half vrouw en van onder vis. Deze zeemeermin is wel 3 voet lang en meer.

Het bijzondere in deze periode is, dat de vertoningen veelal plaatsvinden in lokalen van logementen en koffiehuisen. In het bovenstaande geval, wordt de Zeemeermin tentoongesteld in een huis in de Verwerstraat op de hoek van de Waterstraat.

1777.Tijdens St. Nicolaas markt van dat jaar vertoont Charles Louis in het logement: De Parel van Engeland, zijne kunsten met 40.000 tamme bijen op de tafels in het lokaal. Hij doet dit, blijkens het "berigt" elk uur bij dag en bij nacht.

Met het vorderen der jaartallen over de geschiedenis van het circus in 's-Hertogenbosch zien we ook hier ontstaan een min of meer duidelijke lijn gelijk aan de algemene geschiedenis van het circus uit ons eerste deel.

Eerst ontmoeten we de rondtrekkende groepen, gebruik makende van een open terrein, een zaal, een tuin om hun kunsten te vertonen. Daarna in alle bescheidenheid de opkomst van het paardenspel; aangevuld in een latere periode met andere artiesten.

We zien de opkomst van de Menagerieën - de beestententen zoals ze hier genoemd werden.

Dan beginnen de circusedernemingen zich los te maken van het hele kermisgebeuren, ze gaan een zelfstandig leven leiden. Sommigen nemen de taak van de Menagerie-tenten over en voeren een hele ark met diergroep met zich mede.

Maar na een aantal jaren - door de opkomst van de dierentuinen - verdwijnen deze menagerieën en ontstaan de circussen zoals we ze nu kennen. Een spel van mens en dier.

1815.Een "bericht" in de "Brabander" wekt onze belangstelling. Een groep artiesten treedt op aan de Kolveniers-Bogaard op het Hinthamereinde. Het is een gezelschap van wel 10 personen waaronder zelfs een Amerikaan.

Hij is het, die met een opgestapelde kruiwagen, heen en weerom zal kruien op het stijve koord.

De draad is aangebracht van de grote plaats naar het dak en is 150 Rheinlandse voeten lang en ter plaatse van het dak 70 tot 80 Rheinlandse voeten hoog.

1817.Op de St. Nicolaasmarkt van 3 - 9 december is dan aanwezig G. Sinon, welke verenigd is met de heer Thielmann. Zij brengen een gezelschap mede van 18 werkende personen, welke enige Representaties geven op gespannen koorden. w.o. Madame Rose, oud 85 jaar, zal met Piero op hare schouders zich op den draad voort bewegen.

de Groote Dans van de Heer Reveil.

alsmede verschillende Hand-Manouvres op het koperdraad door den Heer Thielmann.

De Zweedse Jonge Jufvrouw zal solo-dansen.

1817.St. Nicolaasmarkt.

Grote Koninklijke Menagerie onder Directie van de Heren van Aken.

Zij staan opgesteld op de Markt tegenover de Hoofdwacht. Hun optreden houdt het midden tussen het kijkspel van een menagerie en het circus.

Er wordt, aldus hun advertentie, gepresenteerd:

Een Senegal Leeuw en twee Leeuwinnen; hun verzorger gaat ongewapend in het hok van de Leeuwinnen en speelt met ze.

Daarnaast aanwezig in de Menagerie:

Panther en tijger uit Afrika.

Een witte IJsbeer van Nova-Zembla.

Twee Russische Rendieren.

Een verzameling van 12 Apen.
Een collectie vreemd gevogelte.

1817.Op de pagina van het plaatselijk Dagblad met advertenties voor de komende Sint Nicolaasmarkt van 1817 vinden we ook de aankondiging van
G. Sinon en Thielman
dat zij op deze markt zullen presenteren een groot gezelschap paardrijders en rijdsters van wel 18 personen.

1819.De Heer C.K. Prins uit Amsterdam is met een tent aanwezig op de St. Nicolaasmarkt waar te bezichtigen zijn twee wonderen van zeldzaamheid:

allereerst:Een schoone en welgemaakte Jonge Jufvrouw
groot: 7 voet en 5 duim
oud: 20 jaar
weegt: 204 pond.

ten tweede:Een zeer zeldzame Bokkeneesche Vrouw uit Azia.
Zij heeft een Voorhoofd even groot als het Aangezicht, doch zonder Achterhoofd.

1821.De Heer Berra presenteert gedurende de St. Nicolaasmarkt:
Indiaansche Jongleurs, welke verscheidende vertoningen zullen geven.
Deze kunststukken bestaan uit:
dat hij een degen van 18 duims in het ligchaam steekt en de Levensgeesten door denzelfven ophaald.
hij voet ook menige kunststukken met Ballen, Schotels en Messen uit.

1822.De Heer Dennebecq staat op de Groote Markt voor de Hoofdwacht. In de nieuwe Tent is tijdens de St. Nicolaaskermis te zien:
twee extra kleine personen of dwergen.
De Jufvrouw is 29 jaar en groot 29 duimen.
de kleine Man is 45 jaar en groot 36 duimen.

Ook is aanwezig de Heer K.M. Heesbeen, hij brengt in zijn tent:
een Akademie van honder veertig gedresseerde Canarievogels.

1823.De heer C. Sacardi, Directeur van een vermaarde troep Italiaansche springers, pantomimisten en arlequinadespelers, onder welke troep zich bevinden: 3 Aziatische Jon - Gleurs.
De tent staat tijdens de St. Nicolaasmarkt tegenover de Hoofdwacht.
de entreprijzen: 12 stuivers - 8 stuivers - 4 stuivers.

Circus Loiset.
1824.advertentie:

Cirque Rooijal. J. Baptiste Loiset.

is alhier aangekomen met een aantal der beroemdste Kunstenaars van Europa van beiderlei Sekse, alsmede 35 schoone en uitmuntende gedresseerde paarden.

Zoo als onder anderen de volgende vertooningen ten uitvoer zal brengen:

De groote Koninklijke Post op 5 à 6 ongezadelde paarden en

l'Araba en sond Courrsier.

De nadere uittevoereene stukken, zullen op Billetten worden bekend gemaakt.

1824.advertentie:

Als gevolg van ongunstige wind, kwam pas op 11 december aan de Heer C. van Aken uit Rotterdam met zijn Collectie Vleeschetende en Wilde Herkauwende Dieren, Slangen en Gevogelte.

De voeding is s'avonds om half zes ure.

Bovenstaand bericht zou er op kunnen duiden, dat het College het argument van ongunstige wind voldoende vond om de betreffende ondernemer ook na de St. Nicolaasmarkt gelegenheid te geven om zijn menagerie op te bouwen.

Omgekeerd: als de Directeur met zijn Artiesten als gevolg van hoog water of ongunstige wind niet konden vertrekken uit 's-Hertogenbosch, kwamen zij, door gebrek aan inkomsten, dikwijls ten laste van de Stad gedurende deze periode.

Werden ze niet geholpen en konden ze niet aan hun verplichtingen voldoen, dan werden de bezittingen in het openbaar verkocht.

Op 18 april 1855 werd door deurwaarder J.H. Gombert nabij het tuchthuis in het openbaar verkocht.

Eene groote zeer wel ingerigte nieuwe fraaije Tent met bordes en toebehoren.

1825.Een advertentie kondigt aan, dat op de St. Nicolaasmarkt te 's-Hertogenbosch staat opgesteld het Théâtre van gedresseerde Apen samengesteld uit luchtspringers en koorddansers.

Benevens is in dit théâtre aanwezig een witte Beer, een Bever en een Struisvogel.

Het is niet onmogelijk, dat dit théâtre eigendom is van de Familie Wery, welke we regelmatig ontmoeten met optredens met apen in lokalen van verenigingen en koffiehuisen.

1826.Cirque Olimpique.

Onder deze naam gaat schuil het groot Paardenrijders-spel van M.L. Kinsbergen in vereniging met M. Blanus. Hun optreden vindt plaats tijdens de St. Nicolaasmarkt.

1827.Blondin.

De kermis in onze stad welke voordien gehouden werd rond 23 juni is in dat jaar verschoven naar augustus.

Uit een advertentie in het plaatselijk dagblad

blijkt dat daar opgesteld staat de Tent van de Heeren Blondin waarin optreden een groot Gezelschap van Paardenrijders.

Longuemare.

1827. Het is niet duidelijk of dit gezelschap tot het Circus of tot het Thèater genre behoort.

Zij kondigen zich aan als de:

Familie Longuemare.

dansers op de gespannen koord.

Hun optreden vindt plaats op de St. Nicolaasmarkt.

Blondin.

1828. In een advertentie wordt melding gemaakt, dat op de Sint Nicolaas Kermis te 's-Hertogenbosch aangekomen is de Heer Blondin met een groot gezelschap Paardenrijders en een troep gedresseerde paarden, benevens:

een welgeoefende: "Olyphant",

4 ellen hoog en 4500 Nederlandsche ponden zwaar.

1849. In deze periode 1849 - 1859 kunnen we weinig gegevens verzamelen over ons onderwerp. Een mogelijke oorzaak zou kunnen zijn, dat vele paardenspelen zich bedienen van "grote en kleine strooibilletten", een suggestie welke we ontleenen aan een verslag in de Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant over de kermis van 1859 waarin o.m. ook de volgende gegevens vermeld staat:

Er staan vele kramen en spelen; van deze laatste noemen we:

twee paardenspelen, w.o. Nederlandsche Paardenspel van Joseph Blanus en L. Dassie.

een Beestenspel.

twee Panorama's

tien Photoğrafisten.

Wafel en Beignets kramen.

Een eensluidend verslag uit 1857 roemt het:

Anatomisch en Ethnologisch Museum van Dr. Henry Dessart.

In deze jaren wordt meerdere malen melding gemaakt van het:

Thèatre Melodrama et des Vaudevilles

onder Directie van E. van Beem en L. van Sluijs.

Zij spelen hun toneelstukken in een tent welke geplaatst is op de Paradeplaats.

In deze periode komen we ook een aantal malen een kleine advertentie tegen betreffende een grote levens OS, komende van Rigi in Zwitserland en wegende 4293 ponden, hij is gedurende de kermis te bezichtigen in de tent tegenover de Hoofdwacht.

Loiset.

1855. advertentie.

Cirque Francois Loisset en Cie.

In het groot gebouw te 's-Bosch op de Groote Markt alle dagen - des avonds ten 7 ure - gedurende de kermisvoorstellingen.

Blanus.

1859.advertentie.
Nederlandsch Paardenspel onder Directie van
Joseph Blanus en L. Dassie.

staande met hun ruim wel ingerigt en door Kagchels verwarmde Cirque op de groote Markt te 's-Hertogenbosch, het eerste van de Hinthamerstraat tegen over den Heer L. Cordens.

De Directie heeft de eer het Geëerde Publiek zoo wel in de omstreken dezer Stad, als in de Stad zelve bekend te maken, dat zij alhier is gearriveerd met een uitmuntend: GEZELSCHAP KUNSTRIJDERS EN RIJDERESSEN, waarvan het personeel bestaat uit ACHTTIEN PERSONEN en memde gebragt hebbende vier en twintig uiterst fijn gedresseerde Paarden, van alle rassen, welke met de meest gerenommeerdste kunnen wedijveren.

De Kostuums der Rijders en Rijderessen alsmede het Harnachement der Paarden, zullen niets te wenschen overlaten. Gedurende de St. Nicolaas-Kermis zullen er slechts 8 Representatiën gegeven worden.

De eerste representatie zal plaats hebben op Zondag den 4e December 1859, aanvang ten 7 ure.

Alle avonden verscheidenheid van voorstellingen.

Prijzen der plaatsen:

1e Rang 99 cts.   2e Rang 75 cts.
3e Rang 50 cts.   4e Rang 25 cts.

Klacke

1860.St. Nicolaasmarkt.

advertentie:

Engelsch Paardenspel onder Directie van den Heer: George Klacke.

Presentatie van zijn in vrijheid gedresseerde Amerikaanse wonderstier; alsmede zijn gezelschap Artiësten bestaande uit 20 Heeren en Dames en 18 wel gedresseerde paarden van verschillende rassen.

Lyon.

1861.advertentie.

Merkwaardige Menagerie van Lyon, geplaatst op de Groote Markt van 's-Hertogenbosch.

Directie: Madame Chevrier, Upelli Faimaly en van den Bussche.

De merkwaardige Menagerie, welke niet alleen buitengewoon genoemd mag worden om de schoonheid der daarin opgestelde en tentoongestelde Woudbewoners, maar bovenal, om de alle verwachting overtreffende gedresseerdheid der Dieren, zal vanaf Zondag 23 Junij dagelijks voor het Publiek geopend zijn. Men leze verder de groot aanplak en strooi

Biljetten.

'S-Avonds ten 8 1/2 ure Groote Voorstelling en voeding der Dieren met Levend Vee, benevens bezoek in de Kooijen door Mej. Pauline de Bigore die alleen met haar oog den sterken Woud-Koning, den fieren Leeuw, beheerscht en hem als een getrouwe hond aan haar voeten doet kruipen, zich door den bloeddorstigen, onverzadelijke Hyena laat liefkozen. Ook wordt de Kooij betreden door den Heer Upellij Faimalij die twee Tijgers de wonderbaarlijkste zaken laat verrichten, onder anderen houdt een der Tijgers een Hoepel in zijne Klaauwen en de andere springt er op het bevel van zijn Temmer doorheen.

Verdi.

1861.advertentie.

Salle de Leonardi Verdi uit Madrid.

Voorstelling op Zondag 8 December 1861 en verder gedurende de kermis dagelijks eene groote voorstelling in de fraai door Gaz verlichte en door Kagchels verwarmde Tent.

Groot gedresseerd Honden en Apen Théâtre
en

Cirque à la Franconi, met gedresseerde Javaansche dwergpaardjes en de gedresseerde Geit Esmiralda. Aanvang des avonds 7 ure.

Blennow.

1862.24 juni - 1 juli.

Groote Markt 's-Hertogenbosch.

Circus Blennow.

Groot gezelschap Kunstenaars uit alle oorden der wereld bijeengebragt en een aantal van 50 uitmuntende fraai gedresseerde paarden.

L.P. Wakarrie

1862.Tijdens de Sint Nicolaasmarkt het optreden van het den; wijders:1 Dromedaris

1 Kameel

1 Koningsbeer

1 Zuid Afrikaansche Beer

15 Apen.

Blennow.

1963.In de maand juni staat hier wederom opgesteld het; Circus Blennow.

1863.Bericht in het Dagblad:

Tot groot verdriet en teleurstelling van ongetwijfeld vele Bosschenaren, laat Cirque Rancy op de komende Kermis verstek gaan.

Dassie.

1865.advertentie:

Paardenspel van Directeur J. Dassie. Pikeur.

Op een daartoe ingerigt Tooneel, voor het eerst alhier, in verbinding met het Theatre van gedresseerde Honden en Apen onder Directie van:

De Heer L. Dassie en de Firma Verdi.

Staande de colossale door Gaz verlichte Tent op de Groote Markt, front tegenover de Hoofdwacht te 's-Hertogenbosch. Woensdag 6 December groote Debut-voorstelling van Paul Dassie, oud 9 jaar, de voornaamste Kunst Paardenrijjder, bijgenaamd de Schitterende Noordster waarin zal uitmunten de dubbele Brug en Tunnensprong ter lengte van 8 Rijnlandsche voeten.

Zullen de verdere voorstelling bestaan uit exercitiën der hoogere Rijkunst, Paardendressuur, Olympische Kunstspelen en Gijmnastische Oefeningen door de Heer Gustavus Neuman, Artist van het Theatre, van den Heer Kappo en met medewerking van den beroemde Gommelastieken Man, voorafgegaan door het Theatre van gedresseerde Honden en Apen.

Carré.

1867.advertentie.

Circus:W. Carré. Bossche Kermis 26 Junij - 5 Julij.

De ondergeteekende heeft de eer het Geëerde Publiek van 's-Hertogenbosch en omstreken bekend te maken, dat hij met zijn groot

KUNSTRIJDERSGEZELSCHAP

uit Dordrecht alhier gearriveerd is om gedurende de Kermis iedere dag voorstellingen te geven in de:

Hooge Rijkunst - Paarden Dressuur - Mimiek en Gymnastiek - alsook groote Pantomimes met zijn eigen muziekkorps.

Daar hij de eer heeft, voor het eerst met zijn Personeel alhier op te treden, zoo heeft hij kosten noch moeite gespaard, om den bijval te verwerven, dien hem tot dusver overal te beurt viel en hoopt hij met een druk bezoek vereerd te worden.

Het Circus staat op de Groote Markt en is zeer net ingerigt. Eerste voorstelling Woensdag 26 Junij.

W. Carré, directeur.

recensie:

Het Circus Carré is gisteren avond op eene glansrijke wijze geopend: het Bossche publiek, dat den naam kende door den heer Carré allerwege gemaakt, was in ruime mate opgekomen. De groote verwachting, welke men had, is meer dan voldaan; het personeel is zeer goed, de kostuums zijn rijk en smaakvol; de paarden zijn juwelen van schoonheid en daarbij wonderen van dressuur.

Wil men een onbegrijpelijk ensemble zien van kracht, behendigheid, gratie en overschoone tafereelen, men begeve zich dan naar het circus Carré.

Men zal zich verwonderen over de stoute exercitiën, over de duizelingwekkende luchtsprongen der geoefende ruiters, over de keurige equestrische oefeningen der Heeren en Dames, over de schoolpaarden van den uitmuntende dresseur, de Heer Carré, terwijl de koddige clowns door hunne aardigheden de voorstellingen naller

aangenaamst afwisselen.

Gedurende deze kermis, dagelijks veranderingen van de Groote Brillante voorstelling.

Carré

1867. In juni (kermis?) staat hier opgesteld op de Groote Markt Het Kunstrijdersgezelschap van Circus W. Carré.

Zij vertonen: Hooge Rijkunst - Paardendressuur
Gymnastiek - Pantomime.

Carré.

1868. advertentie.

Circus W. Carré.

Standplaats Groote Markt te 's-Hertogenbosch. Vanaf 23 Junij. Gedurende de Kermis alle avonden Groote Brillante voorstellingen met Ballet - Pantomime zoowel te voet als te paard.

Debut der beroemde Miss Ella en van Mr. Hebert de beroemdste Gymnastieker van dezen tijd.

Prijzen der plaatsen: 1e rang: f. 1.49.

2e rang: f. 1,00

3e rang: f. 0,50

Blanus.

1868. advertentie.

Cirque National.

Onder Directie van Herman Blanus en staande op de Groote Markt. De Directeur verwittigt het Bossche Publiek dat hij met zijn nieuw Gezelschap de Kermis zal bezoeken, alsmede met gedresseerde Paarden en gedresseerde Poneys.

Groote Avondvoorstelling ten 7 ure, alsmede dagelijkse veranderingen van Kunstverrigtingen en Pantomimen.

De Directeur zal niets onbeproefd laten, om het vroeger genoten vertrouwen waardig te blijven, en hoopt als altijd met een druk bezoek vereerd te worden.

Herman Blanus. Directeur.

verslag storm:

Was de storm van Zondag op Maandag 11 December hevig, menschenvrienden beijveren zich dadelijk tegemoet te komen in de shade daardoor berokkend en deden intekeningslijsten rond gaan om zooveel mogelijk in de dadelijke behoefte te voorzien.

Bij die gelegenheid heeft men in den heer Blanus een man leeren kennen van eigen waarde, hoewel groote shade geleden en de belangstelling op grooten prijs stellende, verzocht hij de gelden die men vermeend had voor hem te moeten inzamelen onder zijn personeel en andere ongelukkigen te verdeelen; hij koestert echter de hoop dat hij bij de eerste aanstaande voorstelling het Bossche publiek door trouwe opkomst van zijne deelneming en sympathie jegens hem zal doen blijken, hetgeen voor hem eene eervolle voldoening zou zijn.

Kleeberg.

1869. De wereldberoemde dierentemmer: KLEEBERG, zal dagelijks van 20 - 24 juni twee voorstellingen geven met de roofdieren.

Standplaats: Groote Markt te 's-Hertogenbosch.
1e rang: 30 ct.   2e rang: 15 ct.

Dassie.

1871. Groot Cirque onder de Directie van:
L. Dassie en Firma Verdi.

Staande met hunne frawaije wel ingerigte en door Gaz verlichte Tent op de Groote Markt te 's-Bosch tijdens de St. Nicolaas-Kermis.

Het gezelschap bestaat uit: 45 Rijders en Rijderessen alsmede 35 gedresseerde paarden van alle rassen waaronder het schoolpaard HOTICOLE en het wonderpaard DISLOQUE.

Carré

1872. Koninklijk Nederlandsch Circus Oscar Carré.

Groote Markt.
Speeldata: 24 juni - 30 juni.

De heer Carré had voor de bezoekers tijdens deze voorstelling nog een verrassing, getuige een speciale advertentie enkele dagen na de openingsvoorstelling:

"Hedenavond in Circus Oscar Carré het:
"Non plus Ultra in de paardendressuur:
"de Voorstelling der:
"ACHT TRAKHENER HENGSTEN.

A. Wery.

1972. Dit is een wat vreemde eend in de bijt; soms presenteert hij zich als een Théâtre wanneer hij alleen optreedt met zijn honden en apen, is zijn Théâtre uitgebreid met andere artiesten (familie) dan is het ineens een circus geworden.

Op de St. Nicolaas Kermis staat opgesteld het Circus onder Directie van A. Wery met gedresseerde Honden en Apen. Het Gezelschap bestaat uit 15 Artiesten, waaronder bijzonder uitmond de Arabische Familie: Side Hassan.

Corty.

1873. advertentie:

Circus Pierre Corty.

Groote Markt te 's-Hertogenbosch. 21 juni - 29 juni.
Voorstellingen in de Hooge Rijkunst, Paardendressuren, Gymnastiek en Pantomime.

Elke voorstelling wordt besloten met de:

Groote Engelsche Hertenjacht.

Oscar Carré.

1877. We weten, dat het inmiddels Koninklijk Nederlands Circus Carré nu onder leiding staat van Oscar en in dat jaar een tournee heeft gemaakt door ons land.

We hebben geen zekerheid kunnen verkrijgen of men ook onze stad bezocht heeft.

Wel weten we, dat in het programma optrad de Directrice: Mevrouw Amalia Carré.

In het programma was ook opgenomen: Pantomime à grand Spectacle, met Ballet, in 8 Taferelen:

Tooverfeest der Koningin van Abyssinië.

A. Wery.

1878. Circus A. Wery.

Op de Kermis vanaf 8 september en volgende dagen.

Dressuur met Honden en Apen.

Almede: Koorddansen - Gymnastiek - Acrobatiek en grote Pantomimes.

Dassie.

1878. advertentie:

Cirque of Paardenspel.

Onder Directie van Hammays en Dassie in een ronde door Gas verlichte Tent.

Dubbel gezelschap rijders en rijderessen.

Collectie van 30 gedresseerde paarden van alle rassen.

Clown met zijn Tijgerhonden en Apen.

Dagelijks een nieuwe Pantomime.

Jean Batti.

1879. Advertentie:

Op de Kermis (september) te 's-Hertogenbosch is gearriveerd:

Jean Batti met zijn Leeuwen, bekend van Circus Renz.

Standplaats: Markt over de Kerkstraat.

eerste afdeling:

Leeuwen, Tijgers, Panters, Hyena's, Beeren, Wolven en Schapen in èèn kooi.

tweede afdeling:

Gedresseerde Panters en Luipaarden.

derde afdeling:

Directeur Krichel met de grootste en prachtigste Leeuw van Europa: Mustapha.

1e rang: 99 cts.

2e rang: 75 cts.

3e rang: 50 cts.

Dienstboden en werklozen 25

De voorstellingen met de gedresseerde wilde dieren leveren voor de toeschouwers hoegenaamd gèèn gevaar op.

Delafioure's.

1879. Op de Kermis, welke in dat jaar kennelijk verplaatst is naar de maand september, komen we het familie circus tegen van:

Louis Delafioure's.

Dit circus bezit: Paarden, Honden, Apen en Geiten. verder: Gymnastische verrichtingen door de gebroeders: Delafioure. Equestrische vertoningen van Mej. Delafioure. Clowns: Pepino - Tompouce.

A. Wery.

1880. Op de september Kermis in 1880 staat opgesteld op de Groote Markt het Théâtre van Wery, met Honden, Apen en Pony's.

Daarnaast brengt hij: Gymnastiek, koorddansen, Pantomime.

Koninklijk Nederlands Circus Oscar Carré.

Speeldata: 5 - 23 september 1884.

Standplaats: Esplanade te 's-Hertogenbosch.

Carré.

1884. Het Koninklijk Nederlandsch Circus onder Directie van Oscar Carré staat van 10 - 13 september opgesteld op de Esplanade te 's-Hertogenbosch.

Caro.

1885. Madame Caro.

Vanaf 16 september en volgende dagen geeft Madame Caro op de Kermis te 's-Hertogenbosch een voorstelling met haar Leeuwen, Leeuwinnen, Hyena's, Panters, Bruine en Grijze Beren, Slangen, Krokodillen.

Grand Cirque.

1885. Tijdens de Kermis vanaf 16 september en volgende dagen.

Grand Cirque Peninsulaire onder Directie van:

mr. E. Pierantoni.

55 Paarden - 90 Artiesten - 34 Danseuses.

Regisseur: M. Gaston.

Groot Amerikaans en Engels Circus van Eigenaar Washington Pindar.

Speeldata: 16 - 19 april 1885.

Standplaats: Esplanade te 's-Hertogenbosch.

verslag:

Het was een echt Amerikaans Circus.

Binnen enkele uren stond de grote tent en eveneens op deze eerste dag vond er een grote parade plaats op "'s-Heeren weegen", welke gadeslagen werd door zowel de stoelenmatter als de Magistraat.

Het programma was geweldig; wel adviseerde de verslaggever om bij het bezoek aan de circusvoorstelling voetenbankjes mede te nemen in verband met het drassige grasveld van de Esplanade waar de stoelen op geplaatst waren.

De Directie nodigde op woensdagmiddag de Bossche Jeugd uit

om tegen betaling van èèn dubbeltje als grote Heren het volledige circusprogramma bij te wonen.

Circus Sanger - Barnun zou volgens een klein berichtje in de plaatselijke courant slechts èèn dag gespeeld hebben in 's-Hertogenbosch en wel op 29 mei 1885.

Oscar Carré

1891 Openingsvoorstelling op 5 mei 1891 op de Grootte Markt. Het programma staat onder de persoonlijke leiding van de directeur van het "Koninklijk Nederlands Circus Oscar Carré".

Ridder: der Orde van den Eikenkroon, van de Leeuw en de Zon van Perzië.

van het Koninklijk Oostenrijks Gouden Kruis van verdienste van de Kroon.

van het Koninklijk Belgische Roode Kruis.

van het Groothertogdom van Meckelenburg Schwerisch Kruis van Verdienste.

Eigenaar: van Circussen te Keulen aan de Rijn, Amsterdam, Wenen, enz.

Presenteert: "**CIRCUS ONDER WATER**": 75.000 liter water stroomt in enkele minuten in de manege.

Corps de Ballet van 36 dames.

Een stal met paarden van de edelste rassen.

Paardendressuur - Gymnastiek - Pantomime.

Sosman

1896 (Advertentie)

Groot Circus Sosman

Standplaats: Koningsweg

vanaf 6 juni 1896

entree prijzen: van fl. 0,30 tot fl. 1,25

Wed. Blumenfeld

1901 Ie Rangs school en kunstrijders-gezelschap.

gedresseerd wild varken - een ezel - dwerg olifanten.

60 ras-paarden.

Elke avond grote sportvoorstelling met daarin (wisselend) opgenomen:

"**Grote Toverpracht Pantomime**", bestaande uit: ballet, zwenkingen der troepen, salon vuurwerk, muziek van de kapelmeester Busch.

"**De Hertog in het woud**", grote pantomime met gevechten te paard en te voet.

Zondagmiddag 16.00 uur: speciale volksvoorstelling.

Max. Carré

1901 Circus Oscar Carré - 13 april t/m 2 mei - Stationsplein

Citaten uit een recensie:

"Na een afwezigheid van 10 jaren weer terug in 's-Hertogenbosch.

We zagen: Oscar Carré optreden in al zijn macht en kracht over de vurige hengsten.

Kätchen Carré uitstekende schoolrijderes.
Albert Carré boven alle lof gereden de drievoudige springrijschool met drie Ierlandse volbloed paarden.
Gebroeders Lucien en Hippolite: dubbele galop voltige.
Lola Schumann: kunstrijderes.
Emile Aguimoff: jongleur te paard.
Marzello en Millay: gymnasten aan het rek.
Wisselend:pantomime "Mafia", grote roverspantomime.
pantomime "De Engelse Jacht", sport pantomime met ballet."

30 april: voorstelling ter benefici van Kätchen Carré.
1 mei: voorstelling ter benefici van Clown August de Domme (Busto); iedere amateur die driemaal staande te paard de manege doorrijdt, ontvangt van Busto een zilveren horloge.
2 mei: grote dank- en afscheidsvoorstelling, ere-avond voor de heer Maximiliaan Carré.

Barnum & Bayley

1901 zie advertentie

Oscar Carré

1903 14 mei t/m 11 juni - Koningsweg - Entree: fl.0,60 - fl. 1,50

Steeds wisselende programma's.

115 der edelste paarden.

Corps de Ballet bestaande uit 50 dames onder leiding van fraulein Hartwig.

Elke voorstelling begint met:

Huldegroet aan de stad 's-Hertogenbosch door de heer en mevrouw Oscar Carré en de heer en mevrouw Maximiliaan en Albert Carré.

Grote Hypologische optocht van de gezamenlijke raspaarden.

Hypologische potpourie van gedresseerde volbloeds door de heer en mevrouw Oscar Carré.

Mademoiselle Ella: stand-rijderes.

Mademoiselle Rosa: voorstelling te paard.

Heer Akadia: Russische Parforce-rijder.

Albert Carré: presenteert 3 hengsten en 12 fox-terriers.

Sulky-Slangenvaart: Enige dressuur ter wereld.

Mr. Francois: voltige op het ongezadeld paard.

Magnaten Quadrille: door mevrouw Carré, Kätchen Carré, Amanda en Helma Corradini.

Clown Armando: gedresseerde apen en ezels.

Optreden van August Busto.

Wisselend:

Pantomime "De Roos van Japan", japans volksfeest.

Pantomimi "Oorlog in Zuid-Afrika".

P. Wilke

19053 t/m 9 oktober 1905

P. Wilke: vrijheidsdressuren.
Herr Otto Schumann: Hooge Schoolrijder.
Alfons en William: dubbele jockey-act.
Gebroeders Terra: Italiaanse acrobaten.
Gebroeders Ferronie: dubbele rekturiers.
Mr. Richardi: de man met de ijzersterke tanden.
Clowns: Homan- Euler - Mayden - Richards.
Ren-compagnie: Fietsact.

Nederlands Circus R. Roberti

1906 Impressario: Hartwig Blumenfeld.
Speeltijd: 7 juli t/m ?

Presenteert: Gala Sport Voorstellingen en Gala Parade Voorstellingen.
Medewerkenden:
Directeur Roberti: vrijheidsdressuren.
Fraulein Cela en Little Mary: parforce rijdsters.
Fraulein Roberti: jockey rijdster.
Gebroeders Roberti: acrobatiek op gezadelde en ongezadelde paarden.
Gezusters Roberti: Tyrolienne dans
Gebroeders Maximilians: Blitz-acrobaten.
Clown: Alexis.

Circus Libot

1906 Vanaf 9 september tot ? op het Meerijplein.
Entreprijzen van fl.0,30 tot fl. 1,00
Een programma van artiesten en paarden.

Recensie:
"Grote vaardigheid van paardrijders en paardrijdsters.
Clowns werken op de lachspieren.
Koorddanseres presenteerde niet alleen iets nieuws maar was ook geweldig.
Trio Libot werkte aan de trapeze.
Cardolé: de man met de stalen huid.
De voorstelling werd besloten met een pantomime".

Oscar Carré

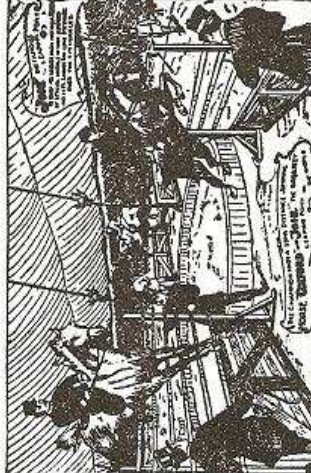
1908 Een totaal onverwacht optreden vanaf 4 mei 1908 op het Meerijplein.
Hr. Cyril en Mej. Fernandez: kunstrijders.
Albert Carré: vrijheidsdressuren van paarden met Russische windhonden.
Les Rardeys: muzikale fantasten.
Ketty Carré: "de witte dame", fantasie op het schoolpaard.
Kaufmans: rijwielkunstenaars.
Victor: jongleur te paard.
Les 5 Alonso's Bracco's: Spaanse acrobaten.
Clowns.

'S-HERTOGENBOSCH. VRIJDAG 4 OCTOBER. SLECHTS 1 DAG BARNUM & BAILEY. Grootste Tentoonstelling der Aarde

Amerikaansch Reuzen-uitspannings-etablisement.
50 jaar lang reeds Amerika's trots.

Maakt nu een reis over Europa's vaste land in 67 daarnoor speciaal ingerichte spoorwagens, die tezamen 4 treinen van 17 wagens ieder maken. Het geheel wordt onder 12 reuzen-tenten onder dak gebracht. De grootste hiervan biedt gemakkelijik aan 12.000 personen een zitplaats. Dageeljk twee groote voorstellingen: 's middags om 2 uur en 's avonds om 7 1/2 uur. Voor den aanvang van de voorstelling wordt het publiek in de gelegenheid gesteld de menschelijke abnormaliteiten, de drie alliantien-tenden en de diabolische menagerie te bezichtigen. Daartoe zullen de tenten 1 1/2 uur van te voren geopend worden.

Een ware tentoonstelling van moderne bezienswaardigheden, Circus, Hippodrome, Menagerie, Beesten-dressuur.

Onmenselijke, onvergelijkelijke en onnavolgbare toeren op gebied van waagmoedigheid en onoverwinnelijkheid. Ieder medeloper is meester op zijn gebied. Ieder kunstenaar is een ster. Iedere toer, in de meest volbrakt, is een werkelijke vernieuwing. Alles is volkomen nieuw en van te voren nimmer vertoond!

De grootste en heerlijkste bezienswaardigheden, die menschen zich maar denken kunnen. In 3 groote, speciaal voor de rijzen bestemde maneges, op twee geweldige sociale, op een ommekeerbaar reus en een afgeestekt gebied voor de luchttoeren.

Gedeele menagerieën van getreeseerde wilde beesten.

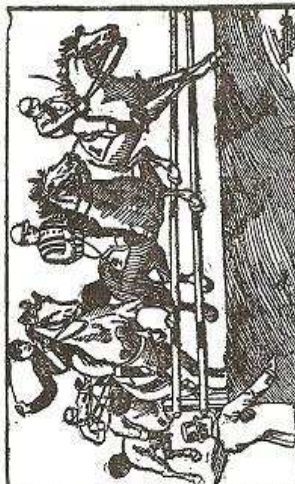
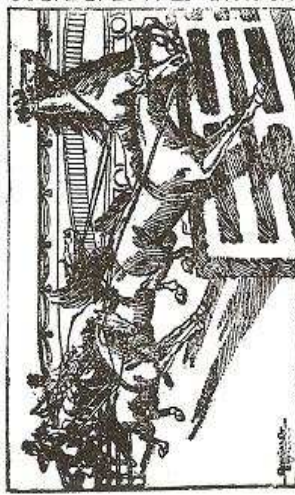
Wolven van allerlei soort, aerebetebe soezen, luchttoeren, gymnastische oefeningen op den grond en in de lucht op verdere nieuwe verassingen. Champions op allerlei gebied slaan door hun behendigheid alle record.

70 savane paarden, tegelijk in een manege getreeseerd.

400 paarden op verschillende tantonstellingen bekreend.

20 der meest intelligente oeffanten in 3 manege getreeseerd.

20 internationale pantomimische Clovies.

1000 mannen, vrouwen, paarden, dierren, getuoneuden, degevelikkers, een dame met lange haren en een vollen baard, een knasp met een bendenkop, mannen zonder armen, gouchelaars, 1000 origineele vertooningen en bewonderenswaardigheden, een bijna eindeloze rij der nieuwste voortbrengelen op kunstgebied, de meest onverschrokken en gevaarlijke toeren, die nergens te zien, tot heden nimmer vertoond zijn.

Prijzen der Plaatsen: Entren met zitplaats indageveen f -60 en f 1.25, gereerveerde plaats f 2. -
Opereerveerde kleinstel f 3. -; loge f 4. - per plaats.
 Boven de 10 jaren betalen kinderen half geld op alle rangen met uitzondering van de 50 cente-plaatsen. Alle plaatsen zijn geknummerd behalve die van 49 ct. en f 1.25. Bij het openstellen van het bureau zijn de plaatsen te verkregen, terwijl daerenboven de 3 en 4 gilden-plaatsen den 4n October verkrijgbaar zijn bij T. H. FISHER, boek, kaart- en kunsthandel, ingang Gasolstraat 106 in den winkel Hiltbosstraat.

Vóór: O:ober worden geen plaatsen besproken, noch entreebiljetten verkocht. Een biljet geeft toegang tot alle bezienswaardigheden en recht op een zitplaats. Voorstellingen in Cromingen 31 Aug. en 1 Sept., Leeuwarden 2 Sept., Zwolle 3 Sept., Enschede 4 Sept., Deventer 5 Sept., Zutphen 6 Sept., Nijmegen 7 en 8 Sept., Utrecht 9 en 10 Sept., Amsterdam 11-13 Sept., 's-Gravenhage 14-22 Sept., Rotterdam 23-29 Sept., Bergen-op-Zoom 30 Sept., Vlisshagen 1 Oct., Breda 2 Oct., Tilburg 3 Oct., 's-Hertogenbosch 4 Oct., Arnhem 5 en 6 Oct., Maastricht 7 Oct.

Barnum & Bailey's officieele Gids, het Hoek der Wonderen en het Programma der voorstellingen dragen op der eerste pagina van den onslag de portretten der heeren Barnum & Bailey en zijn tezamen met de officieele door de firma uitgegeven Briefkaart, slechts in de tenten verkrijgbaar. Alle andere uitgaven zijn niet officieel en aangemaakt. Nieuw koopje alseen de echte!

Circus Karoli

1909 Hongarisch Koninklijk Nationaal Circus Gebroeders Karoli.

Op het Meierijplein van 10 juli t/m ?

Entreprijzen van fl.0,40 tot fl. 1,50

Volgens recensie hoofdzakelijk hippische nummers:

Mr. Sandley - Mr. Clous: parforce - voltige.

Eugenius: Franse jockey.

Gebroeders Karoli: acrobatiek op ongezadelde paarden.

De 4 gebroeders Karoli: Hongaarse jockey-act.

Wilson: Trapeze-act.

Circus A. de Jonghe

1909 Optreden van 16 september t/m 26 september 1909.

Op het Meierijplein.

Entreprijzen van fl. 0,35 tot fl. 1,50

18 Topnummers en een pantomime.

1200 Plaatsen en drie uren voorstelling.

Frieda: koorddanseres.

Mr. Mergan: slangenmens.

Babusio Brothers: equilibristen.

5 Sandro's: trapeze.

Heer en Mej. de Jonghe: jockey-act.

Joseph de Jonghe en mejuffrouw Bertha: paardendressuren.

Gebroeders Decetraes: bamboewerkers.

Augustun: Sandro en Frescot met gedresseerde ganzen en een pony.

Circus Libot

1910 Optreden vanaf 9 oktober t/m ? op het Meierijplein.

Entreprijzen van fl. 0,30 tot fl. 1,00

12 Attractienummers van artiesten - rijders - rijderessen - gedresseerde paarden.

Kluchtige pantomime:'s-middags: "De schoolkinderen".

's-avonds: "Schaking ener Bruid".

Circus Charles

1911 Optreden van 8 t/m 11 augustus 1911.

Standplaats Koningsweg.

Entreprijzen van fl. 0,40 tot fl. 2,75

Doorsnede van de tent: 56 meter. Toegang: 6500 personen.

Eigen smederij en eigen timmerwerkplaats.

Eigen zadelmakerij en kleermakerij.

Eigen elektrische lichtinstallatie.

Twee eigen muziekkapellen.

Eigen brandweer.
Eigen reddingsbrigade.
65 Transportwagens en twee straatlocomotieven.

Grote menagerie: olifanten, zeboes, antilopen, lama's, yaks, zebra's, kamelen, buffels, bisons, gnoes, paarden.

Programma:
Vrijheidsdressuren.
Gedresseerde groep olifanten.
Texas-Tex: Ex-adjutant van Buffalo-Bill.
Dhr. Charles: ijsberengroep.
Comische Clowns.
Kwang Wang Tsi: Chinese hofkunstenaars.
Indische karavaan Abdul-Mea: met goochelaars, fakirs, tovenaars en slangenbezweerders.
7 Wilde koningstijgers.
Zeeleeuwen.
Miss Charles presenteert mannelijke Berber leeuwen.
Ruitertroep Cooke.
Raisoeloe's: Arabische springers.

Corty - Althoff

1912 Directeur-eigenaar: Pierre Althoff.
Circus opgericht in 1853.
Speeldatum van 18 juli t/m 22 juli op de Koningsweg.
Entreprijzen van fl. 0,25 tot fl. 1,75

Presentatie: 20 klassenummers en 120 paarden.
Medewerkenden:
8 Beste wereld clowns.
4 Zilveren sterren: originele gymnastiek.
George en Alfredo: komieken.
Adele Althoff: paardendressuur.
Goliath: het zware Belgische trekpaard gereden als schoolpaard door William Manse.
Martini-Familie: Russische Troika Sledenvertoning.
The Aregor's: wiplank.
Gebroeders Caroly: Hongaarse Ruiters.
Pierre Althoff: 80 raspaarden tegelijk in de manege.
John Becker: "Looping in the loop" aan de trapeze.

Circus P. Semay

1912 28 September t/m 15 september tijdens de Bossche kermis op de Koningsweg.

Grote paarden collectie.
Internationale artiesten ensemble, clowns en augusten.
Als extra nummer voor de Bossche kermis gecontracteerd:
"ZES KAYTONS", Amerikaanse acrobaten.

Circus Max. Schumann

1912 Speelt van 1 mei t/m 7 mei op het Meierijplein.
Entreprijzen van fl. 0,35 tot fl. 2,10

Grote muziekkapel onder leiding van Carl. Robak.
Oscar en Ernst Schumann: hoge school en dubbel jockey-act.
Mejuffrouw Buboy: Franse kunstrijdster.

Max. Schumann:paardendressuren w.o. :

2 Arabische steigerhengsten.

12 Trackener Hengsten.

6 Bruine Russische paarden,

Klein en groot.

Pony jacht.

Chester Dieck: fiets-acrobatiek.

Drie-Stars: acrobatiek.

15 Marocains: Arabische springers.

Troupe Donadoff: Russische dansen.

Internationale clowns.

Circus César Sidoli

1913 Aanvang toernee: 3 september t/m ?

220 Medewerkenden.

130 Raspaarden - olifanten - zebra's - ziboes - honden - apen - en andere vreemde dieren.

Pas de deux: Hr. en mw. Bugler.

Gisella: kunstrijdster.

Baronesse Leokadia van Wallberg: hoogeschoolrijdster.

Directeur Sidoli: vrijheidsdressuren van 8 en 16 personen.

Broers en zus Bimbo: acrobatiek.

Drie Leotardy's: koningen der lucht.

Aurora-Troupe: wielrijders

Gebroeders Cavalline: clowns.

Paul Wilke

1913 Groot Scandinavisch Circus.

Speelt vanaf vrijdag 23 maart op het Meierijplein.

Entreprijzen van fl. 0,30 tot fl. 2,00

Miss Davis: parforce rijdster.

Heer Oswald: steiger-springpaard.

Tonny Transheld - Harry Scarilon: jockey-act.

Mr. Alphonse: jongleur.

Stanley Brothers: luchtgymnastiek.

De Javaantjes: Oosterse acrobatiek.

Mademoiselle Helena: op het ijzeren koord.

7 Rowlands: komieken.

Clowns: Hypolite en Pol.

Circus A. de Jonghe

1913 Speelt van 3 mei t/m 8 mei op het Meierijplein.

Entreprijzen van fl. 0,30 tot fl. 2,00

Pantomime "MEXICO" gespeeld door 100 personen en 20 paarden.

Orkest onder leiding van Otto Daumick.

5 Hockneys: cycliste acrobaten.

5 Cheebert's: Chinese Troupe.

Geo de Gracia: olifanten-dressuur.

5 De Jonghe: jockey-act.

Charley Tilles: acrobatiek te paard.

Mr. de Jonghe Jr.: honden en pony.

6 Banola's: gymnasten aan het rek.

Familie Blumenfeld: paarden.

Alphonse Rose: jongleur te paard.

Charles Filles: gevaarlijke sprongen te paard.

e.v.a, waaronder:

Gonzales - The Pierrots - mej. Anita - clowns.

Wilhelm Hagenbeck

1913 De menagerie der wereldsteden.

Grootste roofdierendressuur schouwspel der aarde.

Standplaats: Koningsweg van 25 oktober t/m 28 oktober.

Entreprijzen: staanplaats galerij fl. 0,30

loge fl. 2,20

Twee orkesten onder leiding van de heren Stanek en Hirth.

Programma:

Hr. Franke: gedresseerde beer.

Hr. Meijer: 3 zebra's - shetlandpony - 10 Russische springhonden.

Directeur Hagenbeck: ijsberen.

Willy Peters: leeuwen.

Kapt. Wassmann: zeeleeuwen.

Mr. Flori: hoogeschool op een drommedaris.

La-ci-te: Japanse anti-podiste.

Directeur Hagenbeck: 2 leeuwen - 2 shetlandpony's - 2 tijgerhonden - 2 gemzen.

Hr. Maximiliaan: Indische olifanten.

Carl. Feldman: Begaalsche koningstijgers.

Jack Christensen: leeuwen.

Les Rodriquez: equilibristen.

Aoki Troupe: Japans ensemble.

verder nog:

gedresseerde honden - gedresseerde apen.

Hagenbeck kwam met twee extra treinen uit Utrecht. Men arriveerde pas zaterdagmorgen om 06.00 uur, veel later als gepland was door vertraging als gevolg van de mist. Niet alleen de eigen werkpaarden, maar ook alle beschikbare paarden van de vrachtrijders uit de stad werden ingeschakeld om de wagens van het stations-emplacement naar de Koningsweg te brengen. Sommige wagens zakten tot aan hun dompen in de grond; soms moest men drie dikhuiden ervoor spannen en twee duwen om de wagens op hun plaatsen te krijgen. De voorstelling kon echter op tijd beginnen. Alleen de talrijke lampjes op de facade ontbraken.

Herman Althoff

1914 Standplaats Koningsweg van 12 t/m 15 mei 1914.

Tent geschikt voor 6000 personen.

Entreprijzen van fl. 0,35 tot fl. 2,00

Programma:

Mr. Gabbin: sprong uit de 6e etage.

Monsieur Henny: kamelen en olifanten.

Nac-Nacton: drinkt 100 glazen bier; slikt levende kikvorsen en goudvissen in en laat deze na korte tijd weer levend, ten aanschouwe van het publiek, te voorschijn komen.

Jockey-act: 3 dames en 1 heer.

Clown Jac.: gedresseerde ganzen, varkens, ezels en honden.

Salvano Troupe: Englands beste rijwielers.

Monsieur X: wonder beren.

Sisters Kimo-Kito: geisha's met wonderbare werkzaamheden op de draad.

10 Van de beste clowns.

Paardendressuren gebracht door Mademoiselle Louise Dio van het Circus Busch.

Texas Tex: Wildwest show.

Circus Albert Carré

1915 Directeur-eigenaar: Albert Carré. Ridder P.P.

Plaatsing van de tent, geschikt voor 4500 bezoekers op de Koningsweg van 24 april t/m 28 april.

De tent bezit twee eigen elektrische centralen bestaande uit twee grote locomotieven en twee zelfrijdende straatlocomotieven in verbinding met vier dynamo's.

Het repertoire bestaat uit 300 nummers; in iedere voorstelling een geheel nieuw programma van 30 sensatie-nummers.

Entreprijzen van fl. 0,50 tot fl. 2,00

Programma:

Heer en mevrouw Carré: school- en vrijheidsdressuren.

The Malmstons: Zweedse wielrijdersgroep.

Retour du Bal: rij-act.

Troupe Garzonni: jongleurs.

Rij-Jool: Hollandse rij-act.

Cooke Trio: Sporting Reit Act.

Kapitein Nanssens: zeeleeuwen.

Oriëntalisch Ballet van 24 dames.

Olifanten gebracht door Albert Carré.

Kamelen gebracht door Mevrouw Aladigan.

Pantomime:

"Militair Kamp te Senegal", groot militair schouwspel met medewerking van het gehele gezelschap.

"Farmers Leven", exotisch wild-west pantomime.

Oscar Carré

1916 Optreden van 21 juni t/m 26 juni 1916 op de Koningsweg.

Entreprijzen van fl. 0,45 tot fl. 2,00

Medewerkenden:

Mr. Hubert: jongleur te paard.

Albert Carré: vrijheidsdressuren.

Guirlander - Quadrille: 4 dames en 4 heren.

Vittorino - Corini: 4 Perzische kamelen.

De kleine Cohen: gedresseerde ganzen.

Little Fredet: gedresseerde honden.

The Salvano's: komische wielrijders.

La Troupe Serierse: moderne gymnasten.

Maxton Brothers: atletische spelen.

Carl Hagenbeck

1920te Stellingen - Hamburg.

Optreden te 's-Hertogenbosch van 14 juni t/m 19 juni 1920.

Standplaats: Koningsweg.

Entreprijzen van fl. 0,75 tot fl. 4,00

De onderneming bestaat uit: 40 wagens, 70 paarden en 150 personen.

Medewerkenden:

Adolf Hess: paarden.

3 Finleys: rektourners.

Fraulein Bertha: parforce rijdster.

Clowns: Spichalsky - Kiki - Kovalesky.

Mara - Rose: dames-acrobaten te paard.

Miss Astoria: hoge schoolrijdster.

Martine: kunstwielrijdsters.

Saxon: sterkste man.

5 Antonis: vliegende mensen.

Circus Taraselli.

1921. Een advertentie vermeldt, dat zij met hun twee masten circus onze stad zullen bezoeken. Het programma bestaat uit 28 nummers.

Met kapitale letters vermelden ze:

iets geheel anders als het Nederlandse Circus van Albert Carré.

Zij zouden eind juli een voorstellingenreeks geven hier, zouden.....want nog geen week later

plaatst

Albert Carré een advertentie met de mededeling, dat hij begin juli onze stad met zijn circus wil bezoeken.

Taraselli laat niets meer van zich horen.

Circus Carré.

1921. Directeur: Albert Carré.

Speeldata: 5 - 6 - 7 - 8 juli

De advertentie begint met kapitale letters:

Zeer voorname Sportonderneming.

Laat U niet door marktschreeuwers - reclame van kleine circussen overbluffen. !!!!

en vervolgt:

55 gedresseerde paarden niet op papier maar in de manege.

8 schoolpaarden.

5 gedresseerde zeeleeuwen door Kapt. Nansen.

Hr. Cooke: twee dwergolifantjes en dwergponeys.

Hr. en Mevr. Denijs met komisch paardnummer.

Mej. Mieke: Deensche Schoolrijderes.

Miss Cooke: als: "La Dame Blanche".

ALbert Carré: Vrijheidsdressuren.

3 Heren Glauert: Jockeys.

Kastello Comp.: Wiplank acrobaten.

Mr. Strathmare: met zijn ijzersterke kaak en nekspieren.

3 Lotto's: fietsacrobaten.

Clown Bobby: gedresseerde huisdieren.

Adamis Bros: Hoogmast acrobaten.

Plauet: vangt door een kanon afgeschoten kogels o.m. met zijn nek op.

Circus Caroli.

1922. Het grote franse Circus: "Caroli".

Dit circus was voor de eerste maal in Nederland en behoorde toe aan de Belgische ondernemer: Callebaut. In zijn programma presenteerde hij o.m. 12 Arabische hengsten, een cadeau van zijn schoonvader. In tegenstelling tot de reclame was het een bescheiden tentcircus, dat slechts enkele jaren bestaan heeft.

Speeldata: 6 mei tot en met 10 mei.

Plaats: v.d. Does de Willeboissingel.

Entreprijzen vanaf f. 0,80 tot f. 3,00.

Programma:

twee Yantoungs: kunstige toeren op en naast de tafel.

vier Yamato's: kracht en lenigheid.

August Antonio: honden en ganzen.

Clowns: Fernando - Sosman - Picolo.

Gezusters Richard: op de Piëdestal.

Madame Caroli: dressuur.

Miss Schoffeur: koorddanseres.

Les trois Pierrots: salonacrobaten.

7 Asgard: wiplankacrobaten.

Flora's: Muzikale Clowns.

Circus Baarum.

1922.Een kleine advertentie bericht ons, dat zij hier spelen van: 22 juli - 24 juli.

Plaats: v.d. Does de Willeboissingel.

Entreprijzen van f. 0,50 - f. 2,00.

met de verdere vermelding van:

Alisons: rijden met de motor tegen de loodrechte wand. Worstelwedstrijden. Ook Bosschenaren mochten meedoen.

De sterkste man ter wereld: Laat zich door een auto van 2000 kilo zwaar en 8 man inzittenden over het lichaam rijden.

Grand Cirque Italien.

1922.Directie: Cardinale Frères.

Vaste woonplaats: Rome.

geluk heeft hij niet gehad met zijn circus, hoewel

hij een aantal malen toch een succesvolle tournee door Nederland heeft gemaakt. (1914, 1915, 1922, 1923).

Standplaats: Koningsweg.

Speeldata: 20 - 24 oktober

Tent: toegang voor 5000 personen.

Entreprijzen tussen de f. 0,50 en f. 2,50.

Mademoiselle Solange: paardrijdster.

Heer Cardinale Sr. met zijn wolfshond.

Augusten: Francois de Dio, Keller, Zanden.

Signorita Dita: voltige op het paard.

Mademoiselle Fred.: 6 Aziatische Kamelen.

Pätz trio: acrobaten.

Victor Rigo: Jongleurs.

Heren Althoff: schoolrijders.

Mademoiselle Souhait: Ballerina.

Arsène Cardinal: dressuur met 16 paarden in de manege.

Patomime: Wild-West.

Circus Caroli.

1923.Voor de tweede maal in korte tijd brengen zij een bezoek aan 's-Hertogenbosch.

Speeldata: 24 april - 27 april.

standplaats: Koningsweg.

Heer William: dressuur paarden.

Twee Anita's: Contorsionisten.

Augusten: Antonio - Babusio.

Mevrouw Caroli: 12 Arabische Hengsten in vrijheid gepresenteerd.

Mr.Mark: op de vrijstaande ladder.

Mr. Harry: Jockey.

Otago Bill: fietsacrobaat.

Mr. Sandor: Oekrajinische Hogeschoolrijder.

Zanetti's: Mexicaanse acrobaten.
2 Rebra's: acrobaten.
Sun - Hsiang - Sing: Chinese Troupe.

Circus Amar.

1926, Het Groote Fransche Circus Menagerie der Gebroeders Amar uit Parijs.

Speeldata: 28 mei - 30 mei.
Plaats: Pettelaarseweg.
Entreprijzen van f. 0,80 tot f. 3,00.

advertentie:

"de Doodendraad"

De grootste sensatie uitgevoerd door 2 Jonge Juffrouwen boven de Arena der wilde dieren.

"Chotatchachie"

Chinese springers.

In een reuzensprong springen zij over de overgrote olifanten van circus Amar.

Miss Wollford met 50 gedresseerde duiven.

50 Tijgerpaarden in volle vrijheid gepresenteerd.

de vier gebroeders Amar: de beste Franse dierentemmers.

250 Verschillende dieren met een totale waarde van meer dan 100.000 gulden zullen te bezichtigen zijn in de Menagerie.

entree 25 ct, kinderen 15 ct.

recensie:

Het publiek was zo overweldigend opgekomen, dat de politie onder leiding van Inspecteur Brouwer alles in het werk moest stellen om het geheel ordentlijk te laten verlopen.

Jammer was het, dat Miss Daymar - Nilsson - die te Tilburg gevallen was, nog niet kon optreden.

Voor de pauze verschenen in de piste:

De heer Depressemier: Paardendressuren.

Miss Filles: Luchtgymnaste.

M. Constault: Jockey.

M. Amar: Olifantendressuur.

Trio Fernando: Clowns.

Arton's: Acrobaten.

Na de pauze was het programma geheel gewijd aan wilde dieren nummers.

Wolven - Hyena's - Leeuwen - Tijgers - Witte en Bruine beren.

Carl Hagenbeck.

1927, Na 7 jaar afwezigheid komt circus Hagenbeck uit Stellingen bij Hamburg weer naar 's-Hertogenbosch en wel van 28 tot en met 31 mei met een 3 1/2 durend programma bestaande uit 22 prachtige circusnummers.

standplaats: Pettelaarseweg.

advertentie:

6 Konyots: dames jockeyrijdsters.

3 Leotard: vliegende mensen met de komiek Charley Chaplin.

Taft: De Phenomale Illusionist.

3 Arcona's: met de sterkste balancerende vrouw.

Mr. Emerich Ankner: Paardendressuren w.o.: de Hollandse tijgerpaarden Matador en Mazeppa.
12 Trackheners Hengsten. Schimmelhengst van de Hollandse Fokker de Rijk uit Mijdrecht.

Baron Siegfried von Redwitz: Olifanten.

Fritz Schilling: presenteert in èèn kooi:

Ijsberen - Kaukasische Kray en Siberische beren - 4 Afrikaansche Leeuwen - 2 Duitse tijgerhonden.

In elke voorstelling: in de manege "Moppie de Zeeolifant" weegt 1000 kilo en eet 150 pond vis per dag.

Clowns: manolo - tony - sosman - sandro - michel.

Kapitein Ostmann: Zeeleeuwen.

5 Bourbonnets: acrobaten.

David en Goliath: Deze Athleet balanceert met grote ijzeren kogels in zijn nek.

Orkest staat onder leiding van: Arthur Grob.

recensie:

De voorstelling werd geopend en besloten met de bekende "Ga je mee naar Hagenbeck" welke door de aanwezigen in de tent luidkeels werd meegezongen.

Circus Amar.

1927. Groot Circus Menagerie der 4 Gebroeders Amar.

25 - 26 - 27 juni.

advertentie:

Charivari: 25 Clowns en Augusten.

28 Paarden in vrijheid voorgebracht.

Mr. Depessemier: Hooge school op de Fransche Volbloed "gouddroom".

Les Albertini: Jongste Perchisten ter wereld.

Lels Astrals: Trapezewerkers zonder net.

Reuzen Olifanten gepresenteerd door Mr. Amar sr.

Bibi en zijn miniatuur circus: honden - katten - apen - varkens - lama's - en zebra's.

Clowns: Fernando - loulou - noch.

Saha - Sarah: de kroegbaas van de duivel. Water verandert door hem in likeuren - wijnen - bier - koffie.

Gourtault: Jockey met een sprong van het eene paard op het ander.

10 Akars: krachttoer Acrobaten.

Als Hoogtepunt: de Lichtfontein van M. Angillotte in de creatie van:

'DE GROTE WATERWERKEN VAN VERSAILLES'.

200.000 liter water in de ring.

Het 2e deel is gereserveerd voor de Gebroeders Amar voor de vertoning van: Wolven - gestreepte en gespikte Hyena's - Panters - Luipaarden - Witte Beren - Bruine Beren - Jaguars - Koninklijke Tijgers.

De heer Amar jr. brengt zijn nieuwe verzameling voor: "De Leeuwen van de Atlas".

Dit zijn 10 minuten van de heftigste emoties.

Recensie:

De verslaggever van het Dagblad was behoorlijk geirriteerd geraakt door het sarren en plagen van

de beesten in de manege door de Heren Amar.
Hij was ook niet te spreken over het feit, dat de wolven en de hyena's zonder nadere uitleg in hun kooiwagens bleven. Ook de presentatie van de ijsberen ging minder vlot.

Strassburger Reuzencircus.

1928. Op 16 juli 1928 plaatste het Circus Strassburger de volgende advertentie in de Provinciaal Noordbrabantsche Courant.

De Directie vraagt offerten voor:

Fourage:

Haver, gekneusde haver, hooi, zemelen, haksel, stroo, etc. voor 150 paarden - 10 olifanten - 100 exotische dieren.

Paardenvlees:

Voor leeuwen, tijgers, luipaarden, panters en andere roofdieren.

Melk, zuidvruchten:

voor leeuwenbaby's, mmiereneters, bavianen, apen.

Wortelen:

voor onze 150 paarden, olifanten, ijs- en bruine beren.

Zaagsel:

Grote hoeveelheden voor 10.000 m2.

Olie, vetten, benzine, benzol:

voor 8 tractors, trekmachines, last- en personenauto's.

Aanleg van waterleidingen:

binnen ons tentenkamp.

Technische benodigheden:

voor de verschillende takken van industrie.

Gemeubileerde kamers:

200 in getal.

Een week later worden er regelmatig advertenties geplaatst met de navolgende tekst:

Strassburger Reuzencircus.

4 masten - 3 maneges - 1 renbaan - 3 muziekkapellen.

Plaats: Sportterrein in het Plantsoen.

Speeldata: 28 juli - 1 augustus.

Entreprijzen: vanaf f. 0,80 tot f. 4,00.

Programma: levend menselijk projectiel wordt door een reuzenkanon 20 meter ver door de lucht geschoten.

10 reuzen olifanten gepresenteerd door: Adrian Singels en fraulein Strassburger.

15 Kamelen en Dromedarissen.

20 Zebu's - Zebra's - Lama's.

150 Paarden voorgebracht door: Hugo - Hans en Karl Strassburger.

6 Zeeleeuwen van Kapt. Nansens.
Hoogeschool gereden door Regina - Hans en Kkarl Strassburger.
20 Jockeys en Pas de Deux rijders en rijdsters o.a. de familie Blumenfeld.
de 8 vliegende mensen: "De Urmans".
10 Motorrenners in twee banen: De Marions Comp. en de drie Adams.
15 Japanners, Chinezen en Koreanen.
10 Originele Egyptenaren: de Sie Abbas Ben Abdallah's Troupe.
15 Jongleurs.
12 Luchtmatadoren.
25 Clowns.
Bruine Beren door F. Adamsky voorgebracht.
Ijsberen door Ramon Prieto voorgebracht.

Carl Hagenbeck.

1929.Dit circus is zojuist terug van een tournee van 15 maanden door Argentinië en Brazilië.

Standplaats: Pettelaarscheweg.
Speeldata: 24 mei tot 27 mei.

Louis Gautier: gedresseerde paarden in groepen van 6 - 8 - 16.
Gindl: 6 Zebra's.
Ostmann: zeeleeuwen.
A. Kaden: Gemengde roofdierengroep.
22 Somaliërs: Het mystieke vrome volk uit Abessynië met hun krijgspelen.
Guanaco: de Grootste springer.
Ijs- en Bruine beren: Doksansky.
Indische Olifanten: Neuffer
Baron van Redwitz: Hoogeschoolrijder.
Gezusters Princes: Oefeningen in de lucht.
4 Draga's vliegende mensen.
4 Cléo's: Trampoline.
Gebr. Reinsch: Jockeys.
10 Augusten en de 5 muzikale Babuso's.
Orkest van 20 personen o.l.v. Koral.

Circus Kapt. Schneider.

1930.Speeldata: 7 augustus - 11 augustus.
Plaats: Gemeentelijk Sportterrein.

Rencensie:

Ie deel van het programma wordt voornamelijk gevuld door de edele paarden van het circus w.o. Andaluzische hengsten - Hongaarsche vossen.

Verder zagen we:

gedresseerde ganzen en eenden,

gedresseerde varkens,

leuke lobbessen van beren, het geheel aangevuld met varieté zoals: balletten - kunstkomeiken op de fietsen en de schitterende prestaties van de gladiatoren.

2e Deel van het programma begint met de grote glorie van Circus Schneider, de Leeuwenfamilie, waarmede de Kapitein zelf optreedt.

Nog nooit hebben we zo'n grote groep woestijnkoningen bijeen gezien.

Aan het slot van dit tweede bedrijf nog enkele verbluffende equilibristische- en trapezetoeren vol sensatie.

de avond werd besloten met het spektakelstuk:

"Circus onder water".

ter toelichting:

Kapitein Schneider was een unieke figuur in de circuswereld. Zijn oorspronkelijke beroep van architect gaf hij op voor het circus. Hij kocht was leeuwen, richtte ze af, en ging in engagement.

Hij werd nog al eens gevraagd om met zijn leeuwen in films op te treden. Met het geld, dat hij hiermede verdiende, begon hij een circus in 1927.

In 1930 bezocht hij Nederland; hij had toen een groep van 100 leeuwen.

Zijn tournee door Oostenrijk (1931) en Italië was zo'n débacle, dat alles verkocht moest worden om zijn schulden te betalen.

Geholpen door collega's kon hij nog wat leeuwen behouden en ging daarmee in engagement.

Later heeft hij nogmaals geprobeerd met een circus te starten, maar ook deze poging mislukte na zeer korte tijd.

Circus Sarrasani.

1931. Speeldata: 24 - 26 november.

Plaats: Sportterrein.

In het plaatselijk dagblad van de stad 's-Hertogenbosch wordt uitzonderlijk veel aandacht besteed aan dit bezoek van Sarrasani aan de stad. Een samenvatting van een aantal berichten hebben we hier bijeen gebracht. Allereerst de

recensie:

De voorstelling begon met de intocht van de verenigde Sarrasani muziek kapellen, welke na het spelen van een mars de avond opende met het Wilhelmus. Daarna een parade van wel 37 naties, bedoeld als groet aan de stad 's-Hertogenbosch. Deze parade werd bekroond met de binnenkomst van Hans Stosch Sarrasani.

Veel van wat we deze avond zagen was een reprise van wat we in andere circussen zagen, zoals roofdieren, olifanten.

Maar toch onze speciale aandacht voor de prachtige en edele paarden van dit circus; voor de klassieke rijkunst van George Burkhard, Adolf Konyot. Ook grote waardering voor de grootmeester der klassieke paardendressuur: Ernst Schumann.

We willen ook noemen de reusachtige en grote mensenshow van vrijwel alle naties in dit circus.

vervolg van berichten

De Bisschop van 's-Hertogenbosch Mgr. A.F. Diepen had aan de Geestelijkheid van de stad verlof gegeven om een bezoek te brengen aan de circusstad.

Ze werden ontvangen door de heer Pohl, die uitleg gaf over de organisatie van het circus en vervolgens het gezelschap rondleidde door de stallen. Het bezoek aan het circus duurde ruim twee uren.

De Sioux-Indianen brachten op woensdagmorgen een bezoek aan de kathedraal van St. Jan en woonden daar de misviering bij. Na afloop plaatsten zij hun handtekening in het Guldenboek en poseerden vervolgens voor de ingang van de kerk.

Daarna werden zij ontvangen in de Raadskelder waar hun een maaltijd werd aangeboden,

waaraan ook de burgemeester van de stad, Mr. F. van Lanschot, deelnam.

Alle "bleekgezichten" kregen een pijp aangeboden door het Hoofd van de Indianenstam, waarbij de Heren J. van Doveren en Pohl uitleg gaven over de betekenis van de Vredespijp.

Foto: Circus Sarrasani te 's-Hertogenbosch in 1931. Groepsfoto van de Sioux-Indianen voor de ingang van de St.Jan.

's-Middags mochten alle werklozen uit 's-hertogenbosch gratis naar de circusvoorstelling. Ook de wees- en de voogdijkinderen werden uitgenodigd voor een gratis bezoek aan het circus.

"Hans Stosch Sarrasani is niet alleen een groot mens in de circuswereld, maar hij bezit ook een groot en goed hart" aldus de verslaggever.

Circus Gleich.

1932, Julius Gleich:

"de Circuskoning".

Treedt op in 's-Hertogenbosch van 24 - 27 mei op een terrein gelegen aan de Zuid Willemsvaart nabij het Plantsoen. Hij brengt het grootste, mooiste en beste circus van Europa. Gèèn 100 of 500 of 1000, maar een leger van artiesten en arbeiders en een grootse kudde van exotische dieren. Gleich kan op geen enkele manier vergeleken worden met een ander circus. De doorsnee van de tent is 65 meter en er kunnen 12000 bezoekers plaats nemen. We hebben een ovale piste welke in drieën is gedeeld.

recensie:

programma:

Het is opvallend, dat in gèèn der advertenties namen van artiesten worden vermeld. In de recensie zijn we niet verder gekomen dan de onderstaande namen.

Jonglerende zeeleeuwen.

vier-voudige Hoogeschool

Arabische Pyramidebouwers.

Spaansche Fantasie Rijscène door Mevrouw Gleich met ballet en koor.

Babusio's Comp. Clowns.

Luchtpotpourie.

Leeuwengroep voorgebracht door: Sailer Jackson.

Ijsberengroep door: Giovanni.

Gedurfde rijtoeren door de Gaucho's.

en het grote spektakelstuk: de "Racket Mensch" twee mensen worden uit een kanon door de lucht geschoten.

De verslaggever maakt nog apart melding van een reclame stunt:

Bijna aan het einde van de voorstelling, komt de bestelwagen van het Warenhuis Vroom en Dreesmann de piste ingereeden waar dan de hele clowns familie van Gleich uitstapt.

Ze hadden inkopen gedaan bij V. en D. en waren beladen met tientallen pakjes van dit warenhuis. Een originele reclame stunt.

Circus Amar.

1934. Circus van de Gebroeders Amar.

Standplaats: Taxandriaplein

Speeldata: 22 mei en 23 mei.

Entreprijzen vanaf f. 0,60 tot f. 2,50. Kinderen en werklozen half geld.

Advertentie:

Het nieuwste denkbeeld der Gebroeders Amar voor de eerste maal hier gepresenteerd:
een rijbaan.....een toneel.

Daardoor onafgebroken en opeenvolgende tonelen.

Kudde van 16 olifanten.

Koningstijgers.

20 Witte beren getemd door M. Amar jr.

Wilde leeuwen voorgesteld door de zwarte temmer William.

Germain Aéros als Franse vedette.

Babusio de beroemdste muzikale clown.

Li - Tshan - Gan - Troupe: Chinese spelen en gevechten.

Schitterende ruitery van Circus Amar.

Strassburger.

1936. Wereldcircus Strassburger.

Impressario Frans Mikkenie.

Speeldata: 31 juli - 2 augustus.

Terrein: Plantsoen langs de Zuid Willemsvaart.

Recensie:

Première uitverkocht: honderden mensen teleurgesteld.

4000 toeschouwers genieten van "Circusleven". Succes ten volle verdiend.

Orkest o.l.v. Petlika.

Roofdieren: Leeuwen - tijgers - hyena's - ijsberen - zwarte Maleische beren in èèn kooi
ge-

presenteerd door de Fransche Dompteur:

Court.

Luchttrapese: 2 Staldys.

Kamelen en lama's: Hans Strassburger.

Komieken: 3 French.

Paardendressuur: Hans Strassburger w.o.:

12 witte Lippezaners

6 tijger checken

poney's.

Camillo Caroli Troupe: Vermetele Rijkunst.

4 Amadoris: vliegende mensen.

Regina Strassburger: Hoogeschool.

Oscar Fischer: Olifanten.

Strassburger.

1937. Wereldcircus Strassburger.

Impressario: Frans Mikkenie.

Speeldata: 5 - 7 april.

Standplaats: Plantsoen.

advertentie:

2 Dacota's: vrolijke Sioux Indianen.

4 Castons: trampoline.

Ria Staldy en Partner: luchttrapeze.

Kapitein Williams: Exotische dierenpotpourie.

14 Ras - Wazzans: Originele Abessiniërs.

Regina Strassburger: met haar nieuwe schoolpaard.

Harry Philadelphia: Olifanten.

Hans Strassburger: Paardendressuur w.o. 4 Friesche Hengsten, 50 paarden tegelijk in de manege.

Leon Victor en Cie: Clowns.

José Ramou's: Lachend Circus.

Original Cubanos: evoluties in de nok van het circus.

6 George Wong: Chinesche Hofkunstenars.

Bouglione.

1938. Gebroeders Bouglione.

Nu voor de eerste maal in Nederland.

Exploitanten der vier grootste circussen van Europa, te weten:

Le Cirque d'Hiver te Parijs.

Le Cirque Royal te Brussel.

Het Circusgebouw te Scheveningen.

Het grootste reizende tentcircus ter wereld:

80 mtr. lang.

6 masten.

8000 bezoekers.

2 grote menageriën.

Standplaats: Het Stortje.

Impressario: Frans Mikkenie.

Entreprijzen: van f. 0,70 - f. 2,75.

advertentie:

William Bouglione: Leeuwen en tijgers.

Michel en Cassuli Zavatti: Komisch Duo.

Sampion Bouglione: Paardendressuur.

Fermin Bouglione: Olifanten.

Chinezen: verbazingwekkende acrobatiek.

Trio Babasio: Clowns.

10 Timcons: Pyramidisten.

Algevols: Lucht - Quadrille.

Marcélijs: Antipodiste.

Romano's: Athleten.

Japansche Acrobatengroep.

recensie:

De verslaggever beklagt zich over het feit, dat het terrein waar het circus staat totaal niet verlicht is. Het is zo aartsdonker als de voorstelling is afgelopen, dat vele bezoekers het gevaar lopen in de "Ravijn" te vallen. (hij bedoelt hier waarschijnlijk van de stadsmuur afvallen).

Enkele weken nadien plaatst Bouglione opnieuw een advertentie in het plaatselijk dagblad betreffende èen dags optredens in Boxtel - Veghel - Gemert - Waalwijk.

De entreprijzen zijn dan met enkele dubbeltjes verlaagd; bovendien zijn zij dan niet meer de exploitanten van 4 circussen maar van 3. Het circusgebouw te Scheveningen is dan van het lijstje verdwenen.

Volgens recensie in een ander dagblad viel het programma bar tegen, het was meer bluf dan circus. Hoewel het kennelijk een "rommelig circus" was, beschikten zij over zodanig licht tentmateriaal, dat zij zich zeer snel over de weg konden verplaatsen van het ene optreden naar het andere.

Van oorsprong waren het echte zigeuners, het reizen zat in hun bloed. Misschien was dat ook wel de oorzaak, dat er weinig lijn zat in hun reisschema. Elke stad of dorp dat hun aanstond bezochten zij of vertrokken weer, als het hun niet langer te pas kwam.

Strassburger.

1939,Frans Mikkenie te Amsterdam.

Presenteert:

Le Cirque Frères Strasburger.

Plaats: Sportterrein: plantsoen.

Speeldata: 5 - 8 mei.

Nederlands Tournee werd voorbereid door de Bosschenaren: Jo van Doveren.

Ben Boumans.

Recensie:

Jean Strassburger: paardendressuur.

Regina Strassburger: hoogeschool.

4 Kayes: Jockeys.

Siberische Reuzentijgers van Amar.

Indische Reuzenolifanten.

Elsa Wallenda: Zeeleeuwen.

5 Jujiro: Aziatische Kunstenaars

3 Zemgano's: Amerikaanse Luchtacrobaten.

5 Kemmys: Nederlandse acrobaten.

Harey en Merkey: dubbelrek acrobaten.

Manetté en Rhum: Franse Clowns.

verder nog:

Egyptische Springers - Somalische Negers - Indiaan Voltige.

Kavaljos.

1939,Amateur Circus Kavaljos.

40 Paarden en 20 Attracties.

Speeldata: 28 juli - 4 augustus.

Plaats: Plantsoen.

entree: van f. 0,50 tot f. 2,00.

nette opbrengst voor het militair ontspanningsfonds.

Eigenaar was Bernard van Leer, een fabrikant voor wie dit circus een hobby was.

Strassburger.

1940.Circus Mikkenie - Strassburger.

Speeldata: 24 september - 26 september.

Plaats: Pettelaarseweg tegenover de Tennishal.

Entreprijzen: vanaf f. 0,50 (galerij) tot f. 2,00 (loge).

Recensie:

Geèn roofdieren.

Kapelmeester de Bosschenaar: Frans Slager.

Hr. Bobby: Voltige.

Mej. Cockey: looping in thé loop.

Hans Strassburger: Hooge school op het paar Kobold.

5 Towers: Springtechnieken.

Recha: Illusionist.

Rethlems: Perche act.

Frank Jacsons Troupe: acrobaten.

Sayton en Ruth: Kunstwielrijders.

Fernando en Rhum: Clowns.

2 Walles - Wilke: acrobatiek op het paard.

4 Barbaras: schoonheid en kracht.

Cubanos: dodensprong.

Saltarino.

1941.Circus Saltarino.

Terrein Pettelaarseweg tegenover de Manege.

Speeldata: van 27 augustus tot 31 augustus.

Recensie:

Circus Saltarino was ontstaan uit een initiatief van een tweetal Bosschenaren. In verband met de oorlogsomstandigheden hadden zij op verzoek van de eigenaar van het amateur circus Kavaljos de levende haven en goederen hiervan overgebracht naar Amerika en waren hiervoor zodanig beloond door hem, dat zij zelf konden starten met een onderneming.

Het circus was bij de première totaal uitverkocht; honderden mensen moesten teleurgesteld naar huis.

HEt is een groot "Circus" in een kleine tent, aldus de verslaggever.

Twee Bostons: acrobatiek.

Airas: looping in thé loop.

3 Rethlems: 8 meter hoge perche.

Hata - Mara: fakir.

Lissy: Trapeze.
2 Huberts: Jockey act.
Dan Sayton en Ruth: Rijwielacrobaten.
2 Rollers: Lenige en vrolijke flitsen.

Saltarino.

1942,Circus Saltarino.

Terrein: Pettelaarseweg.
Speeldata: van 12 tot 17 mei.

Advertentie:

Mr. Henri: Saltarino's raspaarden.
Ajax Trio: Nederlandse Gladiatoren.
De Brions: twee jolige snuiters en een ladder.
6 Brox: Accordeon virtuozen.
Lissy: vermetelevoluties in de nok van het circus.
Goleman's: dieren potpourie.
3 Holborns: Charme en acrobatiek.
Mr. Henri: Hooge School op de Hengst: Favoriet.
4 Kentons: Krachtact.
Ballerina te paard.
Bosco: onbedaarlijk lachen.
Pipo en zijn vrolijke trawanten.

Circus Giezen.

1942,Nederlandsche Circus - Revue Giezen.

Speeldata: 11 april - 15 april.
Standplaats: 't Zwarte Zandje.

recensie:

3 Corbets: acrobatiek.
2 Abbeens: acrobatiek.
Miss Lony: antipodiste.
Mademoiselle Margot: jongleuse.
Balletten o.l.v. Mej. Giezen.

We moeten in aanmerking nemen, dat de paarden pas drie maanden in dressuur waren.

We zagen hier onder èèn dak het klassieke circus en het moderne revuewerk.

In die jaren werd in het plaatselijk dagblad het volledig politierapport over een bepaalde periode nog gepubliceerd. We troffen in de krant van 14 juli 1942 het volgende aan:

Van de clown van het hier ter stede opgestelde circus op het zwarte zandje zijn twee zijner pruiken gestolen; waarschijnlijk door de daar rond het circus zwervende jeugd. Degenen, die in onze stad zien opduiken:

een kort harige rode herenpruik.
een rode damespruik.

worden verzocht een bericht te zenden aan de politie.

Saltarino.

1943.Circus Saltarino.

Speeldata: 25 - 30 mei.

Plaats: rechts van de Pettelaarscheweg.

Recensie:

Paarden van Henri van der Zijden en H. Lijsen.

2 Korsby's: parterre acrobatiek.

Duo Libo.

3 Rethlems.

Raymonde: een optreden in de nok van het circus.

Pipo Bosco en Partner.

Van Bever.

1943.Circus van Bever.

voor het eerst in 's-Hertogenbosch.

Standplaats: 't Stortje" ingang naar het Plantsoen.

Speeldata: 6 oktober - 13 oktober.

Entree volwassenen: f. 1,00 en f. 2,50.

kinderen: f. 0,75 en f. 1,50.

Recensie:

Het beste van wat er dit jaar geboden is op het gebied van circus; we noemen o.a.

Slangenmens.

Rosetti's.

8 Friesche stamboekhengsten voorgebracht door Mevrouw van Bever.

Jack Jr. Jongste Nederlandse Acrobaat.

Luchtacrobatiek van Harry en Zulma.

De man met de ijzeren schouderbladen.

Circus Mandera.

1944.Circus Mandera van 2 - 7 mei in het Casino Theater aan de Parade met een schitterend circusprogramma.

Toegangsprijzen: f. 2,50 - f. 2,00 - f. 1,50 - f. 1,00.

Paarden w.o. 8 Friesche Hengsten en 6 Poney's

Dubbele Hoogeschool door Conchita en Carlo Manders.

twee Lewi's met hun luchtsensatie.

drie Astavo's met hun plastische acrobatiek.

Charles Ray een komisch acrobaat.

Astra's de accordeonisten.

Doppie en Co onze clowns.

Johny Herson met zijn draadsensatie.

De Nelsons met de Hooge School der acrobatiek.

Van Bever.

1944,Circus van Bever.

Speeldata: 10 - 18 juni.

Plaats: Het Stortje.

Recensie:

Het is van Bever, ondanks de bijzondere omstandigheden, toch gelukt nieuwe attracties aan haar uitgebreid programma toe te voegen. Zo noemen we:

Cubanos met zijn gewaagde evoluties in de nok van het circus. De heer Karoly brengt twee prachtige Zeeuwsche Hengsten in de manege.

De jeugde van Loon toont talent te hebben als Hoogeschoolrijder.

Albertae de slangenmens.

Bazano's de Muzikale Clowns.

3 Rethlems met hun acrobatische toeren.

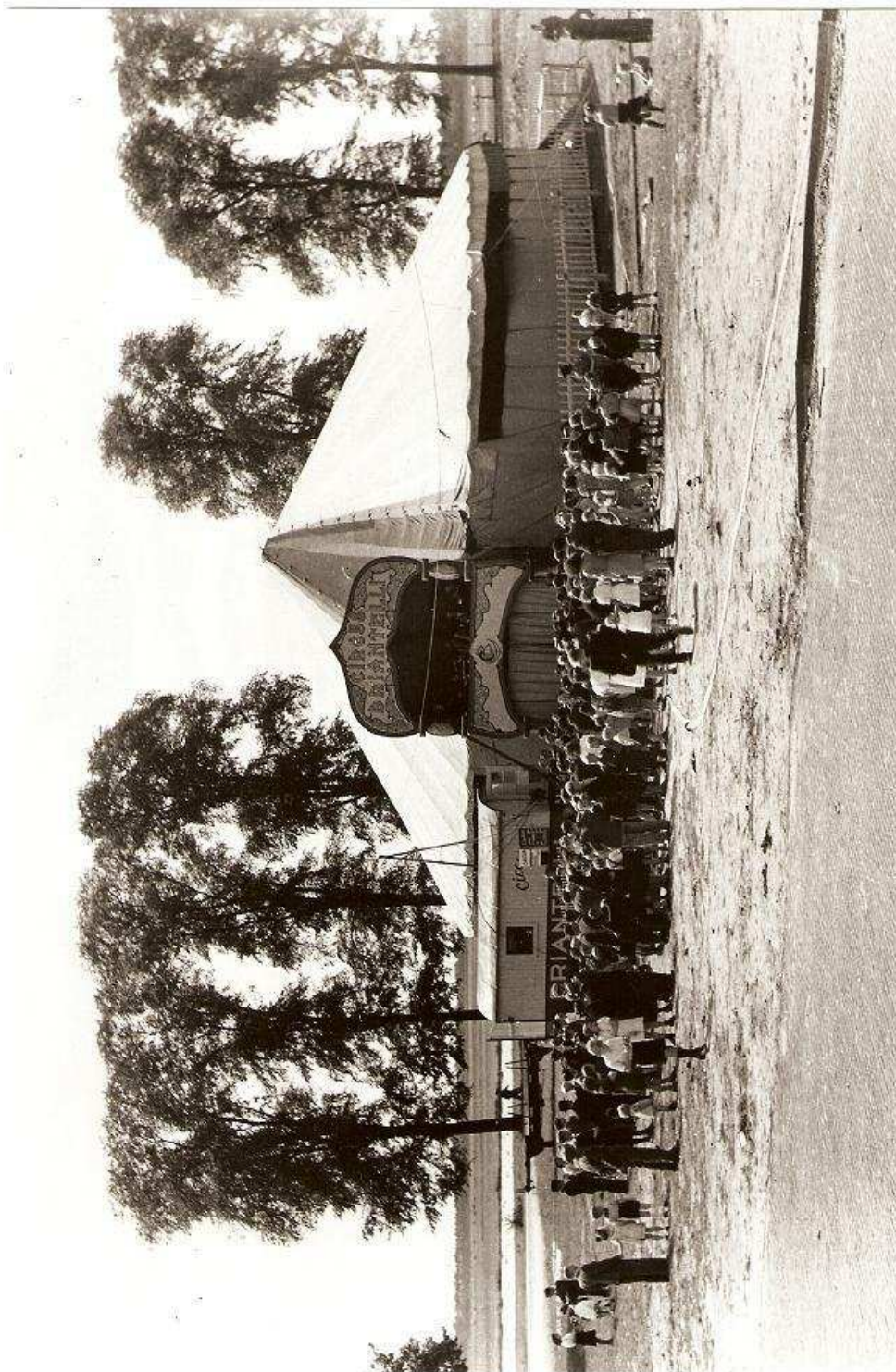
Rasslijs de draadloopster.

3 Taylons kunstwielrijdsters.

en het hoogtepunt van de avond:

Madamme van Bever met haar paardendressuur.

*Foto: Circus Briantelli te 's-Hertogenbosch van 8 t/m 13 mei 1946.
Standplaats: Het Stortje*

Busch.

1944.Hoewel, naar we menen, niet in 's-Hertogenbosch opgetreden, komen we in deze periode regelmatig advertenties tegen in het Dagblad betreffende circus: "Paula Busch". Het gaat hier om optredens in diverse dorpen rond de stad.

In wezen gaat het hier om het materiaal en dieren van circus Giezen, dat door de Duitsers in beslag was genomen.

advertentie:

Circus Paula Busch brengt: Circus-Festival.

Hoogeschool.

6 Stamboekfriezen.

de vrolijke boerderij.

Kracht en parterre acrobaten.

het rekenend paardje.

Oosterse Melange-Act.

Clowns Duo: Pipo en Carlo.

Musical: Exentrique.

Briantelli.

1945.Circus Briantelli.

Op 1 augustus feestelijke openingsvoorstelling.

Recensie:

Er hangt nog geen typische circusgeur rond de tent, maar wat er nu is, mag er al zijn.

We noemen:

Amorella: Koorddanseres.

Vier Bossche Acrobaten.

Een 18-jarige meesterjongleur zoals we nog nooit zagen.

Dilon: de krachtmens, die grote zware kogels omhoog werpt, om ze dan met zijn rug op te vangen.

Balona's met hun lucht sensatie.

Berny met zijn gevaarlijke experimenten.

Tycky's: de clowns van de gebroken as.

Briantelli.

1946.Circus Briantelli.

Speeldata: 8 - 13 mei.

Plaats: 't Stortje (Hekellaan).

Recensie:

Het massaal opgekomen publiek geraakt in de overvolle tent in hogere circussferen bij het zien van deze artiesten.

Frisco: luchtsensatie.

Aicha en Ben Ahmed met Pythons.

Witoni's: Bossche Acrobaten.

Tycki's Belgische Clowns.

Door de Directie zelf gepresenteert:
Zwolsche paarden.
Berber Arabieren.
intelligente Poney.

Briantelli.

1946.Nederlands Circus Mikkenie - Strassburger.

Plaats: 't Stortje.
Speeldata: 14 juni - 17 juni.

Recensie:

Siberische Koningstijgers: Hadada.
2 Girano's: luchtsensatie.
2 Wilco's: koningen van de dwaasheid.
2 Conrads.
3 Bobby's
Grips: Tollen en Sollen met een Dame.
3 Pierre Alizés: Vliegende Trapeze.
Deniel Dubsy en Co: Clowns.
Teddy beren: William Wilke.
Indische Fakir: de vuurduivel.

voor de paardendressuur maar èèn woord:
PRACHTIG!!

Diversen.

1946.Op dezelfde pagina adverteren ook in het dagblad:

Circus Holland van Directeur Akkerman voor een optreden o.a. in Vlijmen en

Nouveau Cirque de France voor een optreden in Boxtel.

Strassburger.

1947.Circus Strassburger.

Speeldata: 7 juni - 10 juni.
Plaats: 't Stortje.

In het plaatselijk dagblad geen uitgebreide recensie over dit optreden maar een verhaal over het begrip circus in het algemeen. Wel wordt er een foto geplaatst van Elly Strassburger met haar paarden met in kapitale letters de tekst:

Circus in oude glorie
Strassburger laat het zien!.

Briantelli.

1947.Circus Briantelli.

Speeldata: 14 - 21 september (Bossche kermis)

Standplaats: Kippenmarkt
Entreprijzen: f. 1,00 tot f. 3,00.

Erika Weiss brengt de Kok's Pantersensatie.
Drie Rivano's: Europa's beste acrobaten.
Les Rossa: Belgisch beroemdste clowns.
Brunini: luchtsensatie.
Paardendressuur: arabische volbloeds - shetland poney's
3 Brusly's: vliegende trapeze.
Christo's: jongleurs.
Trapini: 7 meter hoge carroussel des doods.

Strassburger.

1948.Circus Strassburger.

Speeldata: 14 mei tot 17 mei.
Plaats: 't Stortje.

Recensie:

Strassburger op zijn best!

Karel - Regina en Elly brengen een keur van paardenummers.
twee conrads: oude bekenden.
William Wilke met zijn beren.
Chipperfield verrast ons met zijn baby-olifanten.
Karah-Kawak: reuzen krokodillen.
Farengo aan de zwevende mast.
4 Barbera's: krachtpatserij.
Aimee Fontenay en partner: luchtsensatie.
Chocolat: 100 salto's op de trampoline.
Trio Daley: jongleurs.
Alfreda's: zij bespelen 24 instrumenten.
Rastelli: een groot kunstenaar.
Clowns.

Mikkenie

1949.Het Nationaal Nederlands Circus: Frans Mikkenie.
speelt van 30 april - 2 mei in 's-Hertogenbosch.

Het gehele geraamte van dit circus is opgetrokken uit aluminium en weegt 25000 kg.
Als alles opgesteld staat zijn er 7 kilometer buizen aan elkaar gepast.
In de Directie zitten twee Bosschenaren:
De heer Boumans is onderdirecteur.
De heer P.H.A. Kersten is èèn van de commissarissen.

Recensie:

Tarzan de Tijgertemmer.
Paarden: voortgebracht door Mevrouw Wibeke Mikkenie en Franch Jackson.
Jimmy Francho: Evenwichtskunstenaar.
Pipo en Rhum: Clowns.

Madamme O. Fischer: Olifanten.
5 Airways: Vliegende Trapeze.
5 Powels: Acrobaten.
The Great Magyar Troupe met hun acrobatische prestaties.
Chimpassee's dressuren.

Mullens

1950. Nationaal Nederlands Circus Jos Mullens.

Speeldata: 27 - 31 mei.

Recensie:

Afrikaanse springgroep van 10 man.
Otto Schumann: Hoogeschool.
Rabindranith Nehroe: Afrikaanse Koningsleeuwen.
Wheelers: slappe draad.
3 Brightons: Muzikaal nummer.
Prins Zonga: Vuureter.
Spaanse luchtacrobaten: topklasse.

Het Provinciaal Noordbrabants Dagblad: Het Huisgezin, was in het jaar, dat circus Mullens hier optrad gestart met een actie om geld in te zamelen voor de bouw van een kerkje in het plaatsje: Werkendam.

Eèn van de geplande acties om geld te verkrijgen voor dit doel zou het optreden zijn van het amateur circus: "Het Hoefke" uit Deurne.

Directeur Jos Mullens, van het gelijknamige circus, kwam dit aan de weet en bezwoer de ambtenaren op het stadhuis, dat dit onder gèèn beding moest gebeuren anders waren ze nog niet klaar met hem.

Het optreden van "Het Hoefke" werd afgeblazen. Jos Mullens kreeg echter spijt van zijn verbod en gaf via Dagblad: Het Huisgezin in een uitvoerig interview toestemming om voor dit goede doel in elke circusvoorstelling alsnog te collecteren voor het kerkje in Werkendam.

Ik hoor het èèn van de initiatiefnemers voor de genoemde actie nog zeggen op de première avond van circus Mullens:

"dieje Mullens; ut waar unne echte kweikerd wor, mar zun hart zit op de goei plèk".

"Een goeie plèk", was ook de Bibliotheek van boeken en tijdschriften in de Universiteit van Tilburg, waar ik, dankzij de medewerking van de medewerksters en werkers, al deze gegevens kon verzamelen.

's-Hertogenbosch, december 1993.

